

TÜRÜK

2025, Yıl/Year: 13, Sayı/Issue: 40, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 21.12.2024

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 16.02.2025

Sayfa / Page: 37-55

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Engin KAVAK

Doktora Öğrencisi, International Burch University, Saraybosna / Bosnie-Herzégovine.

engin.kavak@stu.ibu.edu.ba

Prof. Dr. İlyas ÜSTÜNYER

International Black Sea University, School of Education, Humanities and Social Sciences, Tbilisi/Georgia.

ilyas.ustunyer@ibsu.edu.ge

DANIEL KEHLMANN'IN *DÜNYANIN ÖLÇÜMÜ* ADLI ROMANINDAKİ DOĞA METAFORLARININ TÜRKÇE ÇEVİRİSİNDEKİ EŞDEĞERLİK DÜZEYLERİNİN ANALİZİ

Öz

Kaynak dildeki doğa metaforlarının dinamik eşdeğerlikleri erek dile aktarılması sırasında eserin özgünlüğünün ve estetik değerinin tam anlamıyla korunamamasına, çeviri sürecinde kültürel ve estetik unsurların yetersiz temsil edilmesine neden olmaktadır. Bu durum, eserin karakterlerinin bilimsel ve düşünsel arayışlarını yansıtan metaforların okurlarca aynı derinlikte algılanmasını güçleştirmektedir. Alman yazar Daniel Kehlmann'ın *Die Vermessung der Welt* (Dünyanın Ölçümü) adlı romanındaki doğa metaforlarının Türkçe eşdeğerliklerinin anlambilimsel (semantik) ve yapısal düzeylerini belirlemek bu çalışmanın amacıdır. Almanca eserdeki toplamda 100'den fazla doğa metaforu *olasılığa dayanmayan örneklem seçimi yöntemi* ile 20'ye indirgenmiştir. Seçilen metaforlar her iki dilde tablolar halinde verilerek yapısal ve anlambilimsel durumları tespit edilmiştir. Elde edilen veriler Nida'nın Eşdeğerlik ve Vermeer'in Skopos Çeviri yöntemiyle çözümlenmiştir. Buna göre kaynak dildeki doğa metaforlarının çevirisinde tercih edilen dinamik eşdeğerlik yaklaşımından dolayı Almancadan ve Alman kültüründen kaynaklanan

eserdeki bazı özgünlüklerin erek metne istendik oranda yansıtılmadığı görülmüştür. Bunun da bazı estetik kayıplara neden olması doğal bir sonuçtur. Ayrıca, Kehlmann'ın eserinde doğa metaforlarının yalnızca dilsel araç olmadığı, aynı zamanda karakterlerin bilimsel ve düşünsel arayışlarını simgeleyen kritik öğeler olduğu anlaşılmıştır. Çalışma, bu tür metaforların çevirisinde dilsel eşdeğerliğin ötesine geçerek estetik ve kültürel etkenlerin korunmasının önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Almanca, Türkçe, doğa metaforları, çeviride eşdeğerlik

ANALYSIS OF THE EQUIVALENCE LEVELS OF NATURE METAPHORS IN THE TURKISH TRANSLATION OF DANIEL KEHLMANN'S NOVEL *THE MEASUREMENT OF THE WORLD*

Abstract

The dynamic equivalence of nature metaphors in the source language often results in an incomplete preservation of the work's originality and aesthetic value during their transfer into the target language. This inadequacy leads to the insufficient representation of cultural and aesthetic elements in the translation process, thereby hindering readers from perceiving the metaphors that reflect the characters' scientific and intellectual pursuits with the same depth. This study aims to determine the semantic and structural equivalence of the Turkish translation of nature metaphors in *Die Vermessung der Welt (Measuring the World)*, a German author Daniel Kehlmann novel. Using a non-probability sampling method, over 100 nature metaphors identified in the original German text were reduced to a sample of 20 for detailed analysis. These selected metaphors were systematically tabulated in both languages to assess their structural and semantic properties. The data obtained were analyzed within the frameworks of Nida's Equivalence Theory and Vermeer's Skopos Theory of Translation. The findings indicate that the dynamic equivalence approach used in translating nature metaphors hindered the adequate transfer of certain unique elements inherent to the German language and culture into the target text. Consequently, this resulted in some inevitable aesthetic losses. Furthermore, observed that the nature metaphors in Kehlmann's work are not merely linguistic tools but critical elements symbolizing the characters' scientific and intellectual endeavors. The study emphasizes the necessity of transcending linguistic equivalence to preserve aesthetic and cultural aspects in translating such metaphors.

Keywords: German, Turkish, nature metaphors, equivalence in translation.

1. GİRİŞ

Metaforlar, bir edebi metnin varoluş gerekçesinin çoğunu yüklenen kültürel, dilsel, biçembilimsel mesajların ifade kalıplarıdır. Metaforların başka dile yetkinlikle aktarılabilmesi

çevirmenin donanımının yanı sıra erek dilin ve kültürün olanaklarıyla birlikte bir takım etkili yöntemleri de gerektirmektedir. Söz konusu bileşenlerin mevcudiyeti ve gerektiği gibi kullanımı eserin erek dile yetkinlikle aktarılacağına dair beklentileri güçlendirmektedir (Schäffner, 2004; Mandelblit, 1995).

Edebi eserlerdeki metaforlar çoğu zaman temsil ettikleri şey ve şeylerin sadece bir yönünü değişik amaçlarla ya öne çıkarır ya da onu erek okurun düşünce veya hayal dünyasında daha da belirginleştirir. Özellikle de Kavramsal Metaforlardaki kaynak alanlarda kullanılan metaforların öne çıkarılmaya çalışılan tarafları metaforların içinde üretildikleri kültürün *şeylerle şeyler, şeylerle insanlar, insanlarla insanları* arasındaki ilişkilere de işarete eder. Hatta onlara bağlıdır da. Yani bir metafor hem ontolojik hem de fenomenolojik bir ilişkiyi ima eder. Dolayısıyla metafor üreticisi yazar, metaforlar aracılığıyla irtibatlandırdığı olay ve olguların, şeylerin, kişilerin aralarındaki benzer, yakın ilişkilerin izleyicisi, eyleyicisi ve gözlemleyicisi olarak kullandığı metaforlarla aslında kendi bilinç evrenini de görünür kılmaktadır. Lakof ve Jonson, *Metaforlar. Hayat Anlama ve Dil* (2005) adlı çalışmasıyla metaforların onları icat edenlerin dünyayı nasıl algıladıklarına ve konumladıklarına da ışık tuttıklarını belirterek metafora yaklaşımları klasik düzlemde bilinç düzeyine çıkarmışlardır. Metaforları, bilincin aynası ve hatta bilinç inşa edici unsurlar olarak görerek metafor kuramlarının inceleme alanlarını geliştirmişlerdir.

Metaforların içinde üretildikleri kültürler ve diller de onların oluşumlarını ve tiplerini şekillendirmektedir. Bizler metaforlar aracılığıyla canlı ve cansız varlıklar arasındaki ilişki ağlarının düzeylerini de anlamış oluruz. Metaforlar sayesinde evrendeki şeylerin birbiriyle yakın, uzak ilişki haritasını, kesişim alanlarını da tespit etmek mümkündür. Bu ilişki, insanların şeyler ve olaylar karşısındaki maruziyet durumları ile onlar arasındaki analitik ilişkiyi yakalama yetilerine göre genişlik ve derinlik kazanmaktadır. Yani, metaforlar kendi üreticilerinin kültürel, düşünsel, bilişsel dünyalarının da göstergesidir. Dolayısıyla edebi metinlerdeki metaforlar matematin diliyle insanın olay ve olgular arasında kurduğu permissiyonel ilişkilerdir ve bu permissiyonel ilişkilerin kordinatları yazar için metnin evren ağını oluştururken okur için de onları alımlama yetisinin sınırlarına işaret etmektedir.

İlişkiye sokulduğu şey veya olgunun bir yönünü öne çıkaran metaforlar hacimli, didaktik metaforlardır. Bunlara Rus Biçimcilerinin ifadesiyle yabancılaştırıcı, dolayısıyla da düşündürükten benimsettirici metaforlar da denebilir. Temsili ilişkiye girdiği şeylerin bir yönünü keskinliği, yoğunluğuyla öne çıkaran, vurguyu özellikle de “oraya” yapan metaforların yanı sıra kendisinin çok katmanlı anlam potansiyelinden dolayı temsil ettiği şey ve olguya dair anlam evrenini geniş tutan, dolgu alanı hacimli olan metaforlar da mevcuttur. Bunların çağrışım gücünü metnin yazarı da her zaman kontrol edip öngöremez. Bu alan her türlü okur için bir gezinti alanıdır. Okurun muhayyilesi bu metaforlarla irtibata geçtiğinde yazarın çıkış niyetini aşan anlam alanlarının ortaya çıkması, Umberto Eco *Açık Yapıt* (2019)’ta belirttiği gibi metnin her dem yeni “okumalara” açık kalabilmesi muhtemeldir. Zira okur donanımına göre karşılaştığı her metafora kendince çağrışım, anlam yükler ve kendince anlam haritaları kurar. Eco, metni açık tutabilecek okur tipini soyut okur olarak niteler. Somut okur adı üzerinde metaforların işaret ettiği somut evrenin dışına pek çıkamaz. Dolayısıyla okurun, somut tip bir okur mu yoksa soyut tip mi olduğu metaforların alımlanıp konumlanmasında belirleyicidir. Bu okur tipleri bir eserin başka bir dile aktarılması gerektiğinde de karşımıza

çıkılmaktadırlar. Çevirmenin de bu iki okur kategorisinden hangisine dahil olduğuna bağlı olarak metindeki metaforların yetkinlikle alınıp erek dile yetkinlikle aktarılmasında belirleyici rol oynayabilir.

Eco *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti* (1994) adlı eserinde *soyut okuru*, metindeki kişi, olay ve olgular arasında derin ve çok katmanlı bir ilişki kurabilen, ayrıca metaforlar arasındaki anlam boşluklarını bilgi birikimi ve donanımıyla doldurabilen okur olarak tanımlamaktadır. Bu okur, kaynak dildeki özgünlükleri ve metafor evreninin erek dilde işaret ettiği anlam dünyasını bütüncül biçimde algılayabilecek bilinç düzeyine sahiptir. Buna karşılık, *somut okur* metinde yalnızca birbirine yakın olan metaforlar arasındaki somut ilişkileri görebilen ve soyut okura kıyasla daha sınırlı, daha kısa anlam ağları kurabilen bir okurdur. Eco, somut okuru, karmaşık bir yapboz yerine daha az parçalı bir yapbozu tamamlayabilen bir oyuncuya benzetir.

Metin yazarının metaforlar arasında bilinçli olarak bıraktığı sükut sahasının (müzikte de sükut, bekleme bir nota işlevi görür!) genişliği, her okurun özellikle de çevirmenlerin oraya kendince semantik malzeme doldurması metni değişik dünyalar olarak açar. Bu elbette bir çevirmen için kolay değildir. Bazı metinlerdeki metafor boşluklarını kaynak metnin okurları bile doldurmakta zorlanırken aynı boşlukları bir çevirmenden mutlak bir yetkinlikle yapmasını beklemek mümkün olmayabilir. Tam bu durumlarda çevirilerde çevirmen stratejileri ortaya çıkmaya başlar. Kimi çevirmenler bunda başarılı olurken kimi çevirmenler açık verebilmektedirler. Ancak her halükarda erek okur kaynak metnin metafor veya kurgu dünyasını bilmediği için okuduğu metnin toplamının bundan ibaret olduğunu varsayar.

Bunun farkında olan deneyimli çevirmenlerden kimeleri kendilerini metnin ikinci yazarı olarak da görürler; zira metaforları erek dile aktarırken yukarıdaki bileşenlerin çokluğundan ya da eksikliğinden kaynaklanabilecek olası anlam çoğalmalarını kendilerince yönetmişlerdir. Kayıplarını, sapmalarını kontrol altında tutmak için eklemeler, çıkarmalar yapmışlardır. Damrosch (2016), *Dünya Edebiyatı Nasıl Okunmalı* adlı eserinde Voltaire'in *Candide*'nin ve *Binbir Gece Masalları*'nın diğer dillere çevirilirken çevirmenlerin bu düzlemde nasıl inisiyatif aldıklarına somut örnekler verir (s. 81-95)

Deneyimli çevirmenler her metne özel uygulayacakları metod ve metodolojileri, kuramları seçerken metnin türüne, üretildiği dil ile metnin çevrildiği dilin niteliklerine dikkat ederler. Metnin zamanına, yazarın bir metnindeki metaforların tamamının yanısıra buradaki metaforların diğer eserlerindeki metaforlarla ilişkisine (ki Damrosch bunu *Candide*'de Galile metaforuyla somutlar), yazarın figürative diline ulaşmaya çalışırlar. Bütün bunlara rağmen erek dile aktaramadıkları özgün metaforları karma yaklaşımlarla, takviyeler veya eksiltmelerle (bazen bunda sezgi de belirleyici olabilmektedir) aktarmaya çalıştıkları sık tanık olunan deneyimlerdendir.

Çevirisi yapılan ile çeviri yapılan dillerin de ait oldukları aile yapıları ve kültürel ilişkileri çevirinin niteliği üzerinde belirleyicidir. Örneğin soyut, her şeyin tanımını ve sıfatını cinsiyetçi ve semantik harf-i tariflerle kesinleyen ve felsefe dili olarak görülen Almancada üretilen metaforların; yerine geçmeyi, ödünçlemeyi seven daha ziyade somutluklar üzerinden işleyen Türkçeye yetkinlikle aktarılabilmesi çevirmen yetisi olarak anılmalı dahası Almancadan Türkçeye yapılacak çeviri eleştirileri açısından önemsenmelidir. Zoomorfik unsurları da (Üstünyer (2004) içeren doğa

metaforları kültürler arasında ontolojik ağırları en kolay kurduran, kimliklerin özelliklerini ifadeye en yakın olan metafor türleridir. Aristoteles *Poetika* (2003) adlı eserinde gerçekçi yansıtmanın, eserlerdeki kahramanların, karakterlerin dillerinin onların mesleğine, sosyal statülerine, çalıştıkları alanlara uygun olmasıyla mümkün olacağını belirtmiştir.

Bu çalışmanın amacı, modern Alman edebiyatının önemli isimlerinden Daniel Kehlmann (1975-)’ın 2005’te yayınlanmış olduğu ve o tarihten beri de 40’tan fazla dile çevrilen *Dünyanın Ölçümü* (*Die Vermessung der Welt*) adlı tarihsel biyografik romanındaki doğa metaforlarının Türkçedeki yansıtılma düzeylerini tespit etmektir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, Daniel Kehlmann’ın *Dünyanın Ölçümü* adlı eserinde yer alan doğa metaforlarının Türkçeye aktarımında kullanılan yöntemler ve eşdeğerlik düzeyleri incelenmiştir. Kaynak metindeki metaforların hedef dile nasıl yansıtıldığını tespit etmek, bu süreçte karşılaşılan zorlukları ortaya koymak ve bunlara farklı çözümler önermektir. Bu bağlamda araştırma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde yürütülmüş olup betimsel içerik analizi deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Betimsel içerik analizi, “...belirlenmiş bir konu dahilinde nitel ve nicel çalışmaların incelenmesi yoluyla mevcut durumun detaylı bir şekilde ele alınmasına olanak tanımaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 232).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Daniel Kehlmann’ın *Dünyanın Ölçümü* adlı romanının Türkçe çevirisindeki tüm metaforlar oluşturmaktadır. Örneklemi ise eserdeki toplam 100’den fazla doğa metaforundan *Olasılığa Dayanmayan Örneklem Seçimi Yöntemlerinden Mongorafik Örneklem Yöntemi* kullanılarak seçilen 20 doğa metaforu oluşturmaktadır. Bu yöntemle göre “...araştırmacı, evren ile ilgili bilgilerine ve öngörülerine dayanarak, evreni temsil edebileceğini düşündüğü bir küme, birkaç örnek, denek üzerinde çalışır” (Ural 2011: 43). Dolayısıyla doğayı temsil etme gücü en yüksek olan metaforlar örneklem olarak alınmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Veriler, Daniel Kehlmann’ın *Dünyanın Ölçümü* adlı romanının 2021 yılında yayımlanan Almanca orijinal sürümüyle eserin 2009 tarihli ikinci baskısına ait Türkçe çevirisi taranarak toplanmıştır. Araştırmada veriler nitel veri toplama yöntemlerinden döküman analizi yöntemiyle elde edilmiştir. Almanca eserde tespit edilen doğa metaforları Türkçe çevirilerindeki karşılıklarıyla birlikte tablolar halinde sunulmuştur. Tablolardaki metaforların sıralaması alfabetik olarak verilmiştir. Her bir metaforun Almanca ve Türkçe karşılıkları arasındaki anlambilimsel ve yapısal eşdeğerlik, Nida’nın (1964) Eşdeğerlik ve Vermeer’in (1989) Skopos kuramı temel alınarak çözümlenmiştir.

Nida’nın (1964) bu kuramsal yaklaşımı, dinamik ve biçimsel olmak üzere çeviride iki temel eşdeğerlik üzerinde durmaktadır. Dinamik eşdeğerlik, mesajın hedef dilde doğal, akıcı ve okuyucuya tanıdık gelecek bir şekilde iletilmesini amaçlarken; biçimsel eşdeğerlik, kaynak metnin dilsel yapısına ve biçimine sadık kalmayı öngörür. Dinamik eşdeğerlik, çeviride işlevselliği ön planda tutarken,

biçimsel eşdeğerlik daha metin merkezli bir yaklaşımdır (Nida, 1964). Vermeer'in (1989) Skopos yaklaşımı ise çeviri sürecinde esas olanın çevirinin erek bağlamdaki işlevi olduğunu savunur ve çevirinin amacına uygun metotların belirlenmesi ve bu amacın erek kültür bağlamında işlevsel bir anlam taşınması gerektiğini öne sürmektedir (Vermeer, 1989).

Bu iki kuramın yönlendirmeleri kaynak ve erek metin arasındaki anlambilimsel ve yapısal uyumun yanı sıra, çeviri sırasında karşılaşılan olası zorlukları ve estetik kayıpları değerlendirmeyi de sağlamıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Daniel Kehlmann'ın *Dünyanın Ölçümü* adlı romanında yer alan doğa metaforlarının Türkçeye anlamsal aktarım düzeyleri edebi, estetik, kültürel, anlambilimsel ve yapısal açıdan incelenerek değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Ağaç Metaforu - 1

Almanca: Der Baum war riesenhaft und wohl Jahrtausende alt. (Die Vermessung der Welt s. 58)
Türkçe Çeviri: Ağaç dev gibiydi ve herhalde binlerce yıllıktı. (Dünyanın Ölçümü, s. 40)

Almanca metindeki *riesenhaft* kelimesi, ağacın devasa büyüklüğünü etkili bir şekilde betimlerken çeviride dev gibi ifadesi aynı temel anlamı korusa da kaynak metindeki muazzamlık hissini tam olarak yansıtmamaktadır. Nida'nın (1964) dinamik eşdeğerlik yaklaşımı bağlamında değerlendirildiğinde, bu çevirinin hedef okuyucunun aynı duygusal etkiyi hissetmesini sağlayamadığı söylenebilir. Ayrıca, *wohl Jahrtausende alt* ifadesi *herhalde binlerce yıllıktı* olarak çevrilmiş, ancak bu çeviri, özgün metindeki zamanın derinliğini ve etkileyciliğini eksik bırakmıştır.

Vermeer'in (1989) Skopos Teorisi ışığında, çevirinin erek dildeki işlevinin, metnin bu estetik boyutunu aktarmak olduğu düşünüldüğünde, mevcut çevirinin bu işlevi tam olarak yerine getiremediği görülmektedir. Örneğin, *Ağaç devasa büyüklükteydi ve belki de binlerce yılın izlerini taşıyordu, kocaman gövdesinde* gibi bir çeviri, ağacın efsanevi bir varlık olduğunu daha etkili bir şekilde yansıtabilir.

Tablo 2. Ağaç Metaforu - 2

Almanca : <i>Alles starb, alle Menschen, alle Tiere, immerzu. Nur einer nicht.</i> (Die Vermessung der Welt, s. 58).
Türkçe Çeviri: <i>Her şey ölüyordu, tüm insanlar, tüm hayvanlar, sürekli. Bir şey hariç.</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 40).

Almanca cümledeki *immerzu* (sürekli) kelimesi bir zaman diliminin durmaksızın, sürekli bir şekilde geçtiğini vurgular. Türkçedeki *sürekli* karşılığı, anlam açısından uygun olmakla birlikte, *immerzu* kelimesindeki derinlik ve sürekliliğin verdiği yoğunluğu tam anlamıyla yansıtamamaktadır.

Immerzu kelimesi, zamanın sonsuz ve durağan olmayan bir şekilde geçtiğini ima ederken Türkçe karşılık sadece bir sürekliliği ifade eder, ancak daha geniş bir anlam katmanı taşımamaktadır.

Almanca cümlede kullanılan *Alles starb, alle Menschen, alle Tiere* yapısı, oldukça sert ve kesik bir biçimde yer alan iki paralel yapıyı (tüm insanlar, tüm hayvanlar) içerir. Bu yapı, ölümün evrenselliğini ve kesinliğini vurgular. Türkçe çeviride de benzer bir yapı kullanılmış olsa da, *Bir şey hariç* ifadesi, özgün metindeki güçlü bir durumu tam olarak yansıtamamaktadır. Burada Almanca metindeki *Nur einer nicht* (sadece bir kişi değil) ifadesi, beklenmedik istisna ve dramatik bir vurgu yaparken Türkçe çeviride bu vurgu eksik kalmış ve daha nötr biçimde ifade edilmiştir.

Türkçe çeviri, Almanca metindeki keskin söyleyiş şeklini ve vurgusu yapılan yapıyı yeterince yansıtmamaktadır. Bu nedenle *Her şey ölüyordu* ifadesi, Almanca cümledeki ölümün evrenselliği ve sonsuzluğu anlamındaki güçlü tonu tam olarak karşılamamaktadır. Önerilen çeviri, *Hiç durmaksızın bir tek şey hariç her şey ölüyordu; tüm insanlar, tüm hayvanlar*, olabilir. Bu tür bir çeviri, özgün metindeki sürekliliği ve vurguyu daha etkili şekilde yansıtabilir.

Tablo 3. Akıntı Metaforu

Almanca: <i>Durch beide laufe ein beständiges Strömen: etwa jener berühmte Strom des Golfs</i> (Die Vermessung der Welt, s. 299)
Türkçe Çeviri: <i>İkisinden de sürekli bir akıntı geçer: Örneğin şu ünlü Gulfstream</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 200).

Bu çeviri, cümlenin sözlük anlamını doğru bir şekilde aktarmıştır. *Beständiges Strömen* ifadesi *sürekli bir akıntı* olarak çevrilmiş ve bu tercih metnin mesajını yeterince karşılamaktadır. Ancak *laufende* fiilinin dinamik yapısı, *geçer* yerine *akar* ifadesiyle daha etkili bir şekilde yansıtılabilir. *Berühmte Strom des Golfs* ifadesi doğru bir şekilde *Gulfstream* olarak çevrilmiştir. Ancak, *şu ünlü* ifadesi, bilimsel metinlerde kullanılan tarafsız üsluba tam olarak uymamaktadır. *Örneğin ünlü Gulf Stream* şeklinde bir çeviri, metnin tonuna daha uygun olabilir.

Almanca metin, akıntılarının sürekli hareketini vurgulayan bir ritim taşımaktadır. Bu

ritim Türkçe çeviride yeterince yansıtılmamıştır. Örneğin, *sürekli bir akışın olduğu* ifadesiyle akıntının devamlılığı ve hareketi daha iyi vurgulanabilir. Önerilen çeviri *her ikisinden de sürekli bir akış geçer: Örneğin ünlü Gulf Stream akıntısı* şeklindedir. Bu tercihin okuyucuya daha güçlü bir anlam aktarımı sağlayacağı öngörülebilir.

Tablo 4. Ateş Metaforu

Almanca: <i>Ein Feuerkern, umschlossen von einer starren, einer tropfbar flüssigen und einer elastisch flüssigen Hülle</i> (Die Vermessung der Welt, s.299).
Türkçe Çeviri: <i>Bu ateş çekirdeği, bir sabit, bir akışkan sıvı ve bir esnek sıvı kılıfla sarılı</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 200).

Feuerkern kelimesi, *ateş çekirdeği* olarak doğru bir şekilde çevrilmiştir. Ancak, bu ifade bağlamında ateş kelimesi, doğrudan bir yanma olayından ziyade bir enerji, sıcaklık ya da manyetik bir güç gibi soyut bir kavramı temsil ediyor olabilir. Bu anlamın vurgulanması için *ateş özü* ya da *ateş çekirdeği* ifadelerinin, çevirinin amacına göre seçilmesi uygun olabilir.

Bu kısmın çevirisi, özgün terimlerin anlamını tam olarak yansıtmamaktadır. *Starr* kelimesi, *sabit* olarak çevrilmiştir, ancak bu kelime Almancada *katı* veya *sert* anlamı da imlemektedir. *Katı* kelimesi daha doğru bir tercih olacaktır. *Tropfbar flüssig* ifadesi, *damlayabilir akışkan* veya *damlayan sıvı* olarak çevrilebilir. Türkçe çeviride *akışkan sıvı* ifadesi kaynak metindeki anlamı yansıtmaktan uzaktır. *Elastisch flüssig* ifadesi, *esnek sıvı* olarak çevrilmiş, bu çeviri doğru olsa da terimin bağlamına göre *elastik sıvı* ifadesi daha teknik bir karşılık sunabilir.

Almanca cümledeki yapı, bir bilimsel tanımın parçası olarak açık ve sıralı bir biçimde verilmiştir. Türkçe çeviride bu yapı korunmuş, ancak teknik anlamın detayları eksik bırakılmıştır. Özellikle farklı türdeki *kılıflar* (Hüllen) arasındaki ilişkiyi daha net açıklayabilecek bir Türkçe tercüme tercih edilebilir. Örneğin *Bir ateş çekirdeği, katı bir kabuk, damlayan bir sıvı tabaka ve esnek bir sıvı katmanla çevrilmişti* şeklindeki çeviri, Almanca metindeki terimsel ve bilimsel farkları daha doğru bir şekilde yansıtarak metnin bağlamını ve estetik değerini daha iyi taşımaktadır.

Tablo 5. Bitki Metaforu - 1

Almanca: <i>Überall gediehen Pflanzen</i> (Die Vermessung der Welt, s.300).
Türkçe Çeviri: <i>Her yerde bitkiler yetişir</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 201).

Her yerde çevirisi, Almanca metindeki *überall* kelimesinin doğru karşılığıdır. Ancak, bağlama bağlı olarak *her bir köşede* gibi daha betimleyici bir ifade de tercih edilebilir. Bu, metnin doğaya dair zenginlik hissini güçlendirebilir. *Yetişir* çevirisi, *gediehen* fiilinin genel anlamını karşılamakla birlikte bu fiilin içerdiği olumlu büyüme, gelişim ve bolluk çağrışımlarını tam olarak yansıtmamaktadır. Daha uygun bir karşılık olarak *gelişip serpilir* veya *bolluk içinde büyür* tercih edilebilir.

Önerilen çeviri olarak *her yerde bitkiler bolluk içinde gelişip serpiliyordu* ifadesi metnin olumlu tonunu ve doğanın canlandırıcı gücünü daha etkili bir şekilde aktarmaktadır.

Tablo 6. Bitki Metaforu - 2

Almanca : <i>Pflanzen besäßen keine Innerlichkeit, nichts Verstecktes, alles an ihnen sei Außen</i> (Die Vermessung der Welt, s.300).
Türkçe Çeviri : <i>Bitkilerde içsellik, gizli saklı hiçbir şey yoktur, onlardaki her şey dışıdadır</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 201).

Türkçe çeviri, anlamı genel olarak doğru şekilde aktarmaktadır. Ancak, metnin düşünsel derinliği ve estetik tonu, daha incelikli bir şekilde yansıtılabilir. Özgün metindeki ontolojik ve varoluşsal yaklaşım, Türkçe çeviride ovallaşmıştır.

İçsellik doğru bir çeviridir. Fakat, bu kelimenin Almanca bağlamda daha derin bir anlam taşıdığı düşünüldüğünde, *içsel varlık* veya *iç dünyaları* gibi bir tercüme bu derinliği daha iyi yansıtmaktadır. Ayrıca *gizlenmiş hiçbir şey* veya *örtük bir şey bulunmaz* şeklindeki çeviri metnin daha şiirsel ve düşünsel tonunu yansıtabilir. *Alles an ihnen sei Außen* (onlardaki her şey dıştadır) çevirisinde cümleye metaforik eşdeğerlilik katmak için *her şey dışta sergilenir* veya *onların varlığı tamamen dışsaldır* gibi bir yapı tercih edilebilir.

Zira, Almanca cümle, bitkilerin varoluşsal özelliklerine dair düşünbilimsel bir iddiayı dile getirmettedir. Bitkilerin doğasına dair bir varoluşsal yorum sunarak onların yalnızca dışsallıktan ibaret olduğu fikri ileri sürülmektedir. Türkçe çeviride bu varlık vurgusu yeterince öne çıkarılmamıştır. Bitkilerin bu doğasını daha güçlü şekilde vurgulayacak ifadeler tercih edilebilir. Örneğin, *içsel bir varlık, gizlenmiş ya da saklı bir şey bulunmaz ve onların tüm varlığı tamamen dışsaldır* şeklindeki bir çevirinin Almanca metindeki metorik evreni aktarmada daha yetkin olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Bitki Gelişimi Metaforu

Almanca: <i>Vegetation, das sei die offen liegende, die in stumme Reglosigkeit aufgefaltete Spielart des Lebens.</i> (Die Vermessung der Welt, s.300)
Türkçe Çeviri: <i>Bitki örtüsü, hayatın açıkça ortada duran, suskun hareketsizliğe açılan türüdür.</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 201)

Bitki örtüsü ifadesi isabetli bir çeviri değildir. Ancak *Vegetation* kelimesi, metinde biyolojik bir terimden çok, düşünbilimsel bir kavram gibi kullanılmıştır. Bu nedenle bağlama bağlı olarak *vegetasyon* gibi daha teknik bir karşılık veya *bitki gelişimi* gibi daha genel bir ifade tercih edilebilir. Bu çeviri, metnin literal anlamını karşılamaktadır. Fakat *hayatın açıkça ortada duran hali* yerine, *hayatın gözler önüne serilen hali* gibi daha betimleyici bir ifade, Almanca cümlelerin görsel ve metaforik yönünü daha iyi yansıtabilir.

In stumme Reglosigkeit aufgefaltete (*suskun hareketsizliğe açılan*) şeklindeki Türkçe çevirinin Almanca cümledeki metaforik derinliği yansıtmakta kısmen yetersiz kaldığı görülmektedir. *Aufgefaltete* kelimesi, açılma veya katların serilmesi anlamını taşır ve *suskun hareketsizlik içinde açılan* şeklindeki bir çeviri, bu anlamı daha net ifade etmektedir. *Spielart des Lebens* (*hayatın türü*) *türü* çevirisi, *Spielart* kelimesinin daha özgün anlamını tam karşılamamaktadır. *Spielart*, *hayatın bir çeşidi* veya *hayatın bir biçimi* olarak daha zengin bir şekilde ifade edilebilir.

Metin, bitki örtüsünü hayatın pasif, ama gözle görülebilir bir formu olarak sunmaktadır. Türkçe çeviri, bu temayı kısmen korusa da, cümlelerin düşünbilimsel derinliğini ve estetik yapısını daha etkili bir şekilde vurgulamak için geliştirilmelidir. Haliyle *Bitki gelişimi*, *hayatın gözler önüne serilmiş*, *suskun ve hareketsizlik içinde yansıyan halidir* önerisinin kaynak metnin metaforik haritasına daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Tablo 8. Gökyüzü Metaforu - 1

Almanca: <i>vor dem Himmel sicher</i> (Die Vermessung der Welt, s. 23)
--

Türkçe Çeviri: <i>Gökyüzüne karşı güvende</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 18)
--

Vor dem Himmel sicher metaforu, gökyüzünden (belki de yıldırımlardan veya ilahi güçten) bir korunma duygusu vermektedir. Almanca ifadenin Türkçe karşılığı olan *Gökyüzüne karşı güvende* ifadesi kaynak ifadenin anlam evrenine yakın bir ifade şeklidir; ancak daha yetkin bir metaforik ifadeyle aktarılabilmesi de gözönünde bulundurulmalıdır. Türkçe ifadeyi fiziksel ve ruhsal boyutlardaki korunma anlamını içerecek şekilde daha düşüncüsel bir yorumla geliştirmek mümkündür.

Göklerin gazabından emin şeklindeki bir ifadenin eşdeğerlik olarak kaynak ifadeyi daha yetkin temsil edeceği düşünülmektedir. Burada yer alan *gazap* ifadesi sonuçları itibariyle daha geniş bir çağrışım alanına kapı açtığı için kaynak metindeki metafor yapısına daha yakın durduğu söylenebilir.

Tablo 9. Gökyüzü Metaforu - 2

Almanca: <i>Der Himmel war niedrig und bewölkt</i> (Die Vermessung der Welt, s. 376)
--

Türkçe çeviri: <i>Gökyüzü alçak ve bulutluydu</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 252).
--

Bu metaforik yapının Türkçedeki özdeşliği çeviride görsel boyutlar daha belirgin vurgulanarak artırılabilir. *Niedrig*, atmosferin sıkışmış veya basık bir his verdiğini ima eder. *Alçak* çevirisi anlam açısından doğru olsa da *basık* sözcüğü bu duygusal etkiyi daha iyi yansıtabilir. *Bulutlu* çevirisi doğru olmakla birlikte bu kelimenin metinde oluşturduğu atmosferi güçlendirmek için *bulutlarla kaplı* veya *yoğun bulutlu* gibi ifadeler kullanılabilir.

Cümle, mekânın karamsar ve kasvetli atmosferini yansıtmak için oldukça basit ancak etkili bir dille kurulmuştur. Türkçe çeviride bu basitlik korunmuş olsa da atmosferin daha etkileyici bir şekilde aktarılması için Türkçedeki betimsel seçenekler daha zenginleştirilebilir. Örneğin; *Gökyüzü basıktı ve bulutlarla kaplıydı* çevirisi önerilebilir. Önerilen ifade, kaynak metindeki havanın duygusal yoğunluğunu artırırken Türkçe anlatıma da derinlik katmaktadır. Ayrıca *bulutlarla kaplanmış* ifadesi, betimleyici bir zenginlik ekleyerek görsel bir çağrışım da ürettiği düşünülmektedir.

Tablo 10. Hava Metaforu

Almanca: <i>Die Luft wäre sehr klar.</i> (Die Vermessung der Welt, s. 378)
--

Türkçe Çeviri: <i>Hava tertemiz olurdu.</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 253)

Almanca metin havanın netliğini, berraklığını vurgularken, Türkçe çeviride bu netlik yerine temizliğe vurgu yapılmıştır. Bu durum, özgün metindeki görsel berraklık hissini bir kısmının kaybolmasına yol açmıştır. *Tertemiz* ifadesi daha çok fiziksel bir saflığa atıfta bulunmaktadır; halbuki *klar* ifadesi daha çok atmosferin açıklığını anlatmaktadır. Ayrıca *tertemiz* ifadesi, metnin atmosferini daha ayrıntılı veya görsel bir şekilde aktarma potansiyelini kısıtlamaktadır.

Cümlelerin aslına uygun hali, havanın özelliklerine dair sade ama etkileyici bir ifade sunmaktadır. Bu bağlamda Türkçe çeviride atmosferin görsel boyutları biraz daha güçlendirilebilir. *Hava çok berrak olurdu* çeviri önerisi, kaynak metindeki *klar* kelimesinin hem fiziksel hem de görsel berraklık anlamını korumaktadır. Aynı zamanda, atmosferin açıklığını vurgulayan bir betimleme de sunmaktadır; dolayısıyla okuyucunun metnin betimlediği çevresel durumu daha derin bir şekilde hissetmesi sağlanmaktadır.

Tablo 11. Isı Metaforu

Almanca: <i>Die konstante Temperatur ihres Inneren setze sie instand, wechselnde Bedingungen zu ertragen.</i> (Die Vermessung der Welt, s.300)
Türkçe Çeviri: <i>İç organlarının sabit ısı, değişken koşullara dayanmalarını sağlar</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 201).

Türkçe çeviride bazı ifadelerin daha bilimsel ve düşünbilimsel açıdan yeniden ele alınması metindeki vurgu ve kavramsal bütünlüğü daha iyi yansıtabilir. *Konstante Temperatur ihres Inneren* (*İç organlarının sabit ısı*) çevirisi *içlerindeki sabit sıcaklık* şeklinde ifade edilerek biyolojik ve kavramsal bağlamı daha iyi yansıtmaya sağlanabilir. Almanca *ihr Inneres* daha geniş bir anlam taşır ve mutlaka *organlar* ile sınırlandırılması gerekmez. Bununla birlikte *değişen şartlara uyum sağlamalarına imkan verir* gibi bir tercüme, kaynak metindeki bağlamı daha akıcı bir Türkçe ile yansıtabilir.

Öyle ki, Almanca cümlede, bilimsel bir gerekçe açıkça ortaya konmuştur ve bitkilerin içsel sıcaklık mekanizmaları ile çevresel koşullara dayanma yetenekleri ilişkilendirilmiştir. Türkçe çeviride, bu bilimselliği yeterince aktarmak için özgün cümlelerin içerdiği düşünbilimsel farkı ve bilimselliği bir arada verebilecek daha titiz bir ifade kullanılabilir. *İçsel sıcaklıklarının sabit olması, onların değişen çevre koşullarına uyum sağlamalarına olanak tanır* şeklindeki bir çeviri ile bu eksiklik giderilebilir.

Tablo 12. Işık ve Sis Metaforu

Almanca: <i>Der Lichtnebel der Magellanschen Wolken</i> (Die Vermessung der Welt, s.298).
Türkçe Çeviri: <i>Magellan Bulutlarının ışık sisi</i> (Dünyanın Ölçümü, s.199)

Almanca *Lichtnebel* kelimesi, doğrudan ışık sisi olarak çevrilebilir. Ancak Almanca ifadede bu terim, Magellan Bulutları'nın yıldızlardan yayılan ışığın yoğunluğunu ve bu yoğunluğun bir sis veya bulutsu bir yapı gibi algılanmasını vurgular. Türkçe çeviride *ışık sisi* ifadesi teknik olarak doğru olsa da bu görsel yoğunluğu ve bilimsel çağrışımı tam olarak hissettirememektedir. *Işık bulutu* şeklinde bir çevirinin daha etkili bir algı oluşturabileceği öngörülebilir. Bu terim bilimsel bir kavram olduğu için çevirisi doğrudur ve sözlüklerdeki yaygın kullanımıyla da örtüşmektedir. Ancak, Türkçe çevirinin genelinde bu terimin hem bilimsel hem de metaforik anlamına yönelik bir açıklayıcılık ya da bağlam derinliği eksik kalmıştır.

Almanca cümlelerin yapısı, *Magellan Bulutları*'nın görsel özelliklerini bilimsel bir ifade ile betimleyen kompakt bir yapıya sahiptir. Türkçe çeviride bu yapı korunmuş ancak kaynak metindeki betimleme gücünü tam anlamıyla yansıtamamıştır. Kaynak metindeki *Lichtnebel* ifadesi hem bir metafor hem de bilimsel bir terim olarak iki işlev taşıırken Türkçe çeviride bu ikili işlev söz konusu değildir.

Almanca metnin bilimsel ve sanatsal dengesi Türkçede daha fazla açıklama ve betimleme ile desteklenerek korunabilir. Örneğin *Magellan Bulutlarının ışıkla örülmüş sisi* şeklinde bir tercihin daha yetkin olacağını düşünmekteyiz. Bu çeviri hem Almanca metindeki *Lichtnebel* metaforunun görsel etkisini hem de bilimsel bağlamını daha estetik ve güçlü yansıtmaya potansiyeli taşımaktadır.

Tablo 13. Kabuk ve Deniz Metaforu

Almanca: <i>Die steinerne Kruste wiederum sei von zwei Meeren bedeckt, einem aus Wasser und einem aus Luft</i> (Die Vermessung der Welt, s. 299)
Türkçe Çeviri: <i>Öte yandan taştan kabuk iki denizle kaplı, biri sudan, biri havadan oluşuyor</i> (Dünyanın Ölçümü, s.200)

Die steinerne Kruste ifadesi, Türkçeye *taştan kabuk* olarak çevrilmiştir. Bu çeviri, kaynağın anlamını yeterince karşılamakla birlikte daha doğal ve betimleyici bir ifade için *taş kabuk* tercih edilebilir. *Taş kabuk* ifadesi daha sade ve akıcıdır. *Zwei Meeren* ifadesi doğru bir şekilde *iki deniz* olarak çevrilmiştir. Ancak, burada *deniz* kelimesinin mecazi bir anlam taşıdığı ve sırasıyla su ve hava katmanlarına işaret ettiği açıktır. Bu nedenle bağlama uygun şekilde *katman* ya da *örtü* gibi ifadeler tercih edilebilir.

Dolayısıyla bu çeviri kaynak ifadenin bilimsel ve estetik tonunu tam olarak yansıtmamaktadır. Almanca cümledeki *aus Wasser* ve *aus Luft* ifadeleri, *sudan oluşan* ve *havadan oluşan* şeklinde açıkça tanımlanmışken Türkçe çeviride bu vurgunun akıcılık uğruna hafifletildiği görülmektedir.

Almanca metindeki *deniz* metaforu, gezegenin yüzeyindeki su ve hava tabakalarını tasvir etmek için kullanılmıştır. Türkçe çeviride bu mecazi anlam korunmuştur ancak ifadeye poetik bir derinlik katılmamıştır. Kaynak metindeki bu görselliği korumak için daha betimleyici bir çeviri tercih edilebilir.

Daha etkileyici ve bağlama uygun bir çeviri için *Öte yandan taş kabuk, biri sudan, diğeri havadan oluşan iki denizle örtülüdür* şeklindeki bir seçeneğin daha yerinde olacağı düşünülmektedir.

Tablo 14. Kayalık Metaforu

Almanca: <i>Humboldt horchte an seiner Uhr. Wie sie, tickend, die Zeit in sich trug, so wehrte dieser Baum die Zeit ab: eine Klippe, an der ihr Fluß sich brach.</i> (Die Vermessung der Welt, s. 58)

Türkçe Çeviri: *Humboldt saatine kulak kabarttı. Tik-tak diye ses çıkararak zamanı nasıl içinde taşıyorsa, bu ağaç da zamana direniyordu: zamanın akışının kesildiği bir engel.* (Dünyanın Ölçümü, s. 40)

Almanca metindeki *Klippe, an der ihr Fluß sich brach* metaforu, ağacın zamanın akışını durdurma gücünü betimlemektedir. Türkçe çeviride *zamana direniyordu* ifadesi temel anlamı korumakla birlikte Almanca metaforun görsel ve somut anlatımını yeterince güçlü biçimde yansıtmamaktadır.

Özgün metinde, *Klippe* (sarp kayalık) imgesi, zamanın akışını durduran fiziksel bir engel olarak betimlenmiş ve *Fluß* (akış) metaforuyla birleşerek zamanın somut ve estetik bir resmini oluşturmuştur. Çevirinin, bu görselliği ve estetiği hedef metinde de etkili şekilde koruması önemlidir. Bu bağlamda, *Zamanın akışını durduran bent misali sarp bir kayalık* şeklindeki bir çeviri hem özgün metaforun estetik derinliğini hem de görsel vurgusunu daha etkili bir şekilde aktarabilir. Böyle bir tercih, Vermeer'in (1989) Skopos Teorisi'ne uygun olarak erek metnin işlevini güçlendirebilir ve okuyucunun metni algılama biçimini zenginleştirebilir.

Tablo 15. Nehir ve Deniz Metaforu

Almanca: *Der Strom war so breit, daß man glauben konnte, auf dem Meer zu treiben.* (Die Vermessung der Welt s. 138).

Türkçe Çeviri: *Nehir o kadar genişti ki, insan denizde gittiğini sanabilirdi.* (Dünyanın Ölçümü, s. 93).

Almanca cümlede kullanılan *Der Strom* (nehir) kelimesi, genellikle büyük ve kuvvetli akan su kütlelerini ifade eder. Ancak burada, nehrin büyüklüğü vurgulandıktan sonra, denizle kıyaslanarak büyük bir görsel etki meydana getirir. *Auf dem Meer zu treiben* (denizde sürüklenmek) ifadesi, kişiye bir genişlik ve sonsuzluk hissi verir. Türkçe çeviride *Nehir o kadar genişti ki, insan denizde gittiğini sanabilirdi* ifadesi, Almanca metindeki *auf dem Meer zu treiben* anlamını tam olarak karşılamaktadır. Ancak *auf dem Meer* (deniz) metaforunun, Türkçede kullanılan *denizde gittiğini sanabilirdi* ifadesinde biraz daha zayıf bir görsellik ortaya çıkmıştır. Almanca cümlede deniz, devasa bir alan olarak algılanırken Türkçede *gittiğini sanabilirdi* ifadesi, hareket ve süreklilik hissini veriyor ancak görsellik ve genişlik açısından biraz daha az vurguludur.

Almanca cümlede kullanılan *Der Strom war so breit, daß man glauben konnte* yapısı, bir durumu ifade etmek için oldukça doğrudan bir dil kullanır. *so breit, daß* yapısı, nehrin genişliğini ve bu genişliğin nasıl bir izlenim uyandırdığını açıkça anlatır. Türkçe çeviride *Nehir o kadar genişti ki* yapısı, aynı anlamı taşıyor fakat burada kullanılan dil, özgün metindeki görsel etkiyi aynı kuvvetle taşıyamamaktadır.

Türkçedeki *insan denizde gittiğini sanabilirdi* ifadesi, daha ziyade kişinin zihinsel bir durumunu ifade eder ve doğa unsurlarının fiziksel etkisinin biraz daha geride kalmasına neden olur. Bu çeviri, doğadaki büyük güçlerin ve doğal manzaranın etkisini vermek konusunda Almanca metnin sunduğu doğrudan etki karşılamaktan uzaktır.

Almanca cümledeki *auf dem Meer zu treiben* ifadesinin Türkçe karşılığı *denizde gittiğini sanabilirdi* daha genel ve soyut bir ifade olup kaynak metindeki doğal gücün ve çevresel etkilerin daha belirgin bir biçimde aktarılabilceği bir çeviri önerilebilir. Örneğin, *Nehir o kadar geniş ki insan denizin ortasında sürüklendiğini sanabilirdi* cümlesi, doğanın gücünü daha somut ve etkileyici şekilde yansıtmaktadır.

Tablo 16. Okyanus Metaforu

Almanca: <i>Tagelang lag der Ozean so ruhig da, daß es Eugen schien, sie bewegten sich nicht.</i> (Die Vermessung der Welt, s. 379)
Türkçe Çeviri: <i>Okyanus günlerce o kadar sakindi ki, Eugen'e hareket etmiyorlar gibi geldi.</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 254)

Bu ifade, okyanusun durgunluğu ve zamanın geçişi üzerinden bir metafor oluşturmaktadır. Türkçe çevirisi genel anlamı doğru şekilde yansıtmakla beraber Almancadaki sakinlik ve zamanın durması hissi verilememiştir. Ayrıca Türkçe çevirideki bazı farklar, özgün metindeki atmosferin ve anlatımın estetik gücünün tam anlamıyla yansıtılmadığı izlenimi vermektedir.

Çeviride, *so ruhig* ifadesi başarılı bir şekilde *o kadar sakin* şeklinde çevrilmiştir. Ancak *sessiz ve hareketsiz* gibi daha detaylı bir betimleme, atmosferi daha güçlü kılabilirdi. *Es Eugen schien, sie bewegten sich nicht* (*Eugen'a hareket etmiyorlar gibi geldi*) şekliyle doğru çevrilmiş olsa da *Eugen'a sanki tamamen durağanlarmış gibi geldi* şeklinde bir çeviri, metaforik hissiyatı daha güçlü ifade edebilirdi.

Kaynak metin, okyanusun sakinliğini ve hareketsizliğini neredeyse büyümlü bir atmosfer içinde tasvir etmektedir. Bu bağlamda Türkçe çeviride atmosferin etkileyiciliğini bir miktar artırmak mümkündür. Örneğin *Okyanus günlerce öyle bir sakinlik içindeydi ki Eugen'a sanki tamamen durağan ve hareketsizmiş gibi geldi* çevirisiyle hem atmosferin şiirsel etkisi hem de Eugen'in algısındaki büyüleyici yan, daha belirgin bir hale getirilebilir.

Tablo 17. Samanyolu Metaforu

Almanca: <i>Ein Milchstraßenabschnitt von zwei Grad Breite und fünfzehn Grad Länge</i> (Die Vermessung der Welt, s.298).
Türkçe Çeviri: <i>İki derece genişliğinde ve on beş derece uzunluğunda bir Samanyolu kesiti</i> (Dünyanın Ölçümü, s.200).

Almanca *Milchstraße*, Türkçeye yaygın olarak *Samanyolu* şeklinde çevrilmektedir. *Abschnitt* kelimesi ise bir *kesit* veya *bölüm* anlamına gelir. Çeviride *Samanyolu kesiti* ifadesi doğru bir tercih olmakla birlikte görselliği güçlendirmek adına *Samanyolu'ndan bir parça* ya da *Samanyolu'nun bir bölümü* gibi çeviri önerileri de kullanılabilir. Bu kısımda çeviri, kaynak metindeki bilimsel anlamı doğru bir şekilde yansıtmaktadır. Ancak, astronomik bağlama yönelik bir vurgu eksiktir. Örneğin, *derece* ifadesinin astronomideki açısız

ölçümle ilişkisini okuyucunun daha iyi anlaması için kısa bir açıklama ya da bağlamsal bir ifade eklenebilir.

Almanca metindeki bilimsel terminolojinin hassasiyeti Türkçeye tam olarak aktarılmış olmakla birlikte, açıklayıcı bir tonla zenginleştirilmiş bir çeviri, metnin bağlamını daha güçlü yansıtabilir. Örneğin *Samanyolu'nun, iki derece genişliğinde ve on beş derece uzunluğunda bir bölümü* şeklindeki bir çeviri, hem teknik terminolojiyi korumakta hem de Türkçede daha akıcı ve bağlamsal bir anlatım sunmaktadır. Ayrıca, astronomi terimlerine aşina olmayan okuyucular için görselliği artıran bir ifade biçimi de ortaya çıkmış olmaktadır.

Tablo 18. Sıcaklık Metaforu

Almanca: <i>Der Himmel schien vor Hitze zu flimmern</i> (Die Vermessung der Welt, s.139).
Türkçe Çeviri: <i>Gökyüzü sıcaktan titreşiyor gibiydi</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 93).

Almanca cümlede *flimmern* kelimesi sıcaklık nedeniyle havada görülen dalgalanmayı, bir tür titreme hissini anlatmaktadır. Türkçedeki *titreşiyor gibiydi* ifadesi, benzer bir anlam taşıyor ancak biraz daha belirsiz ve soyut bir algı uyandırmaktadır. *Flimmern* kelimesi, görsel bir etki oluştururken Türkçedeki *titreşiyor gibiydi* ifadesi daha genel, kesin olmayıp içinde olasılık da barındıran bir titreme hissi vermektedir. Burada, özgün metindeki görsel etkilerin görece zayıf olduğu söylenebilir. *Flimmern* kelimesinin belirli bir hava hareketini imleme gücü Türkçedeki *titreşmek* kelimesiyle tam olarak yakalanamamıştır, çünkü Türkçede *titreşmek* kelimesi daha çok bir mekanik hareketi ya da bir cihazın titreşimini çağırır, oysa *flimmern* kelimesi, sıcaklık ve hava etkisiyle ilgili bir görsel fenomeni betimler.

Almanca cümledeki yapı, oldukça doğrudan bir şekilde gökyüzündeki sıcaklık nedeniyle meydana gelen görsel bir etkiyi tanımlar. *Der Himmel schien vor Hitze zu flimmern* yapısındaki *zu flimmern* ifadesi, belirli bir hareketin veya görüntünün oluştuğunu açıkça belirtirken Türkçe çevirideki *titreşiyor gibiydi* ifadesi, biraz daha belirsiz ve dolaylı, süreç odaklı bir anlam taşır. Bu dolaylı yapı, metindeki kesinliği ve etkileyciliği tam olarak yansıtamamaktadır. Ayrıca, Türkçedeki *gibiydi* ifadesi, görsel etkiyi tam olarak somutlaştırmaz ve metnin etkileyici gücüne şüphe eklemekte ve yapılan vurguyu biraz azaltmaktadır.

Türkçe çeviride *titreşmek* kelimesi, *flimmern* kelimesinin doğurduğu görsel etkiyi ve sıcaklıkla ilgili anlam derinliğini de yeterince güçlü ifade edememektedir. Bu yüzden *Gökyüzü sıcaktan titreşiyor gibiydi* yerine *Gökyüzü sıcaktan dolayı dalgalanıyordu* veya *Gökyüzü sıcaktan ötürü titriyor gibiydi* biçimindeki bir alternatif hem görselliği hem de etkiyi daha güçlü şekilde yansıtabileceği düşünülebilir.

Tablo 19. Ufuk Metaforu

Almanca: <i>Der Horizont schien eng, der Himmel niedrig, das Meer wie eine Suppe unter schmutzigem Nebel</i> (Die Vermessung der Welt, s. 198).

Türkçe Çeviri: *Ufuk dar görünüyordu, gökyüzü alçak, deniz kirli sisin altında çorba gibi* (Dünyanın Ölçümü, s. 130).

Almanca metindeki *eng* kelimesi, yalnızca fiziksel bir darlık anlamı taşımaz, aynı zamanda bir tür kısıtlanmışlık, sıkışmışlık hissini de imler. Türkçe çeviride *dar* kelimesi doğru bir karşılık olsa da Almanca cümledeki yoğun atmosferik etkiyi yeterince güçlü bir şekilde ifade edememektedir. Örneğin, *Ufuk sıkışık görünüyordu* gibi bir çeviri, kaynak metindeki psikolojik ve fiziksel baskıyı daha iyi yansıtabilir.

Almanca cümledeki *niedrig* kelimesi, gökyüzünün yalnızca fiziksel olarak alçak olduğunu değil bunun aynı zamanda baskıcı bir atmosfer oluşturduğunu da ima eder. Türkçe çeviride *alçak* kelimesi, kaynak ifadedeki anlamın literal karşılığı olamakla beraber Almanca metindeki atmosferin yoğunluğunu tam olarak aktaramamaktadır. *Gökyüzü basık* gibi bir seçeneğin bu hissi daha etkili şekilde ifade edebileceğin öngörülebilir.

Almanca metinde kullanılan *wie eine Suppe* (çorba gibi) benzetmesi denizin yoğun, bulanık ve neredeyse boğucu bir yapıda olduğunu hissettiren güçlü bir metaforudur. Türkçe çeviri bu benzetmeyi doğrudan aktarmış, ancak *kirli sis* ifadesi özgün metindeki *schmutzigem Nebel* (kirli bir sis) tanımını daha genel bir şekilde yansıtarak görsel detayları ve etkiyi kısmen kaybetmiştir. Örneğin, *Deniz, kirli bir sisin altında yoğun ve çorba gibi görünüyordu* ifadesi hem atmosferin rahatsız edici özelliğini hem de deniz ve sis arasındaki ilişkiyi daha etkili yansıtmaktadır.

Almanca metin, üç ana unsuru (*Horizont, Himmel, Meer*) sıralı bir biçimde sunarak çevredeki doğanın her parçasında sıkışıklık ve rahatsızlık duygusu vermektedir. Bu yapı, doğanın bir bütün olarak okuyucu üzerinde kasvetli bir etki bırakmasını sağlar. Türkçe çeviri bu sıralamayı korumuş olsa da cümlelerin sonunda yer alan *çorba gibi* ifadesi metindeki vurgu ve yoğunluğu tam olarak taşıyamamaktadır. Türkçede, çorba metaforu günlük dilde daha hafif ve mizahi bir çağrışımla içkin olduğu için bu benzetme metnin ciddiyetini hafifletmiştir.

Türkçe çeviri genel anlamda doğru olsa da Almanca metnin atmosferini tam anlamıyla yansıtabilme için hem semantik hem de estetik düzeyde bazı iyileştirmeler yapılabilir. Almanca metindeki baskıcı, rahatsız edici doğa tasviri Türkçede biraz daha sade ve hafif bir biçimde sunulmuştur. Söz konusu yapı için *Ufuk dar görünüyordu, gökyüzü basık, deniz ise kirli bir sisin altında yoğun ve bulanık bir çorba gibiydi* şeklinde daha etkili bir çeviri önerisi mümkündür. Bu öneri Almanca metindeki kasvetli atmosferi ve görsel yoğunluğu daha güçlü bir şekilde anlatmaktadır.

Tablo 20. Yanardağ Metaforu

Almanca: <i>Vulkane als natürliche Ventile</i> . (Die Vermessung der Welt, s.299)
Türkçe Çeviri: <i>Yanardağlar dünyanın ateş çekirdeğinin doğal supapları görevini görüyor</i> (Dünyanın Ölçümü, s. 200).

Vulkane kelimesi doğru bir şekilde *yanardağlar* olarak çevrilmiştir. Bu çeviri, kaynak metindeki anlamı açık bir şekilde yansıtmaktadır. *Ventile* terimi, teknik olarak *valf* ya da *supap*

anlamına gelir. Türkçe çeviride *doğal supaplar* ifadesi tercih edilmiştir ve yerinde bir çeviridir. Ancak, *ventil* kelimesinin doğrudan bir kavramsal çeviriyle sınırlı kalınması yerine, *basıncı dışarı atan doğal açıklıklar* gibi bir ifadeyle onun işaret ettiği mecazi ve bilimsel anlam daha etkili bir şekilde aktarılabilir.

Türkçe çeviri, kaynak ifadenin kapsamını genişleterek *dünyanın ateş çekirdeğinin* ifadesini eklemiştir. Bu ekleme, metni açıklayıcı kılmakla birlikte Almanca metnin sadeliğinden uzaklaşmaktadır. Orijinal metin, yanardağları *doğal valfler* olarak tanımlamakta, ancak neden böyle bir işlev gördüklerine dair bir açıklama içermemektedir. Eklenen ifade, okuyucunun bağlamı anlamasını kolaylaştırırsa da sadakat ilkesini zayıflatmaktadır.

Almanca cümle, kısa ve öz bir ifade ile yanardağların doğrudan işlevine odaklanmıştır. Türkçe çeviride ise açıklayıcı bir yapı benimsenmiş ve cümle genişletilmiştir. Bu durum, özellikle bilimsel metinlerde, çeviri yaklaşımına bağlı olarak hem avantaj hem dezavantaj oluşturabilir.

Yanardağlar doğal valflerdir şeklindeki bir öneri Almanca metnin kısa ve öz yapısını koruyarak doğrudan bir aktarım sunar. Ancak, bağlamın daha anlaşılır kılınması için, gerekirse dipnot ya da ek bir açıklama ile bu valflerin neyi temsil ettiği belirtilmelidir. Örneğin *Yanardağlar, yeraltındaki basıncı dengeleyen doğal subaplardır* ifadesi, çevirinin hem sadakatini hem de açıklayıcılığını daha da dengeleyeceği düşünülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Yapılan çözümlenmeler ve irdelemeler, doğa metaforlarının Almanca metindeki derin anlamların çeviride büyük oranda korunduğunu, ancak bazı bölümlerde estetik ve duygusal etkilerin tam anlamıyla aktarılmadığını ortaya koymuştur.

Kaynak metindeki derinlik, duygusal yoğunluk ve görsel çağrışımların Türkçe çevirilerde yeterince güçlü bir şekilde yansıtılmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, çeviride kullanılan dinamik eşdeğerlik yaklaşımının yetersizliklerini ve daha dengeli bir estetik ile kültürel aktarım gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anlambilimsel açıdan, Türkçe çeviri Almanca metnin ana anlamını taşıırken özgün anlamın taşıdığı derinliği ve etkileyiciliği tam olarak yansıtamamaktadır. Türkçe çeviri Almanca metindeki keskin ve vurgulu yapıyı semantik düzlemde yeterince karşılamadığı söylenebilir.

Metaforların, metnin genel atmosferini ve yazarın anlatı hedeflerini destekleyen önemli unsurlar olduğu göz önüne alındığında, çeviri sürecinde metaforların yalnızca semantik anlamlarının değil, aynı zamanda metnin duygusal, estetik ve kültürel boyutlarının da dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır.

Doğa metaforları, Kehlmann'ın eserinde yalnızca betimleme unsurları olarak değil, aynı zamanda karakterlerin düşünsel ve bilimsel arayışlarını ifade eden önemli anlatı araçlarıdır. Söz konusu metaforların çevirisinde estetik ve kültürel unsurların korunamaması Türkçe okurun metnin otantik ruhuna girebilmesini geçiktirecektir. Özellikle, metaforların kültürel ve tarihsel bağlamından koparılması, kaynak dilin edebi inceliklerinin erek metne tam anlamıyla taşınamamasına neden

olmuştur. Bu durum, yalnızca çevirinin metinsel doğruluğunu değil, aynı zamanda okuyucu üzerindeki etkisini de sınırlamaktadır. Eserde verilmek istenen bilimsel düşüncenin, varoluşsal sorgulamaların ve karakterlerin içsel dünyalarının yansıtılmasında metaforların belirleyiciliği düşünüldüğünde bunların erek dile yetkinle aktarılamaması metnin mesajı, kültürel aktarım ile erek okur arasına mesafe koyacağı düşünülmektedir.

4.2. Öneriler

Çevirmenler, kaynak metindeki estetik unsurları daha iyi yansıtabilmek için dinamik eşdeğerlik yöntemini, bilinen standart eşdeğerlik yöntemiyle dengelemelidir. Bu, kaynak metnin kültürel ve duygusal bağlamını koruyarak erek metnin okuruna daha otantik bir semantik evren sunabilir.

Çeviri öncesinde kaynak metindeki metaforlar işlevsel ve bağlamsal açıdan irdelenmeli ve elde edilen sonuçlara göre uygun çeviri yöntemleri belirlenmelidir. Özellikle doğa metaforlarının kültürel derinliğini yansıtan ifadeler, erek dilde daha etkileyici karşılıklarla aktarılmalıdır. Bu durum, erek dilde somut olsun soyut olsun her iki okur tipinin de metindeki anlam derinliğini ve estetik etkenleri alımlama yetisini pekiştirecektir.

Çeviri sürecinde metaforların önemine dair farkındalığı artırmak amacıyla çevirmenler için eğitim metaforların kültürel arka planları üzerine bilgilendirici programlar düzenlenebilir.

Çevirmenler çeviri sırasında metnin bağlamını ve kültürel yapısını yüklenen metaforlara dair alan uzmanları işbirliği yapabilir. Bu tür işbirliği, çeviri literatürüne, Almancadan Türkçeye çeviri eleştirisine de katkı sağlayacaktır. Bu da doğal olarak daha iyi çevirilerin yapılması için çevirinin önündeki engellerin azalması demektir.

Doğa metaforlarının Türkçeye çevirisinde, hem somut hem de soyut anlamların dengeli bir şekilde aktarılmasına daha fazla özen gösterilmelidir. Bu durum metnin edebi ve kültürel derinliğinin korunması adına önem arz etmektedir.

Çevirmenler, kültürel bağlamı göz önünde bulundurarak kaynak dildeki metaforik anlamları hedef dilde aynı etkiyi oluşturacak biçimde yeniden üretmelidir. Bunun için de özellikle de kavramsal metaforların kaynak alanlarına (source domain) ilişkin çeviri yöntemlerinde çeşitliliğe gidilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Aristoteles (2019). *Poetika: Şiir Sanatı Üstüne* (Türkçeye çevr.: [Ari Çokona](#), [Ömer Aygün](#)). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Baker, M. (2011). *In other words: A coursebook on translation* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203832929>
- Damrosh, David (2016). *Dünya Edebiyatı Nasıl Okunmalı*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eco, Umberto, (1994). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti* (Türkçeye çevr.: Kemal Atakay). İstanbul: Can Yayınları.
- Eco, Umberto, (2019). *Açık Yapıt* (Türkçeye çevr: Yakup Şahan). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

- Jakobson, R. (1959). On linguistic aspects of translation. In R. A. Brower (Ed.), *On translation* (pp. 232–239). Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674731615.c18>
- Kehlmann, D. (2009). *Dünyanın Ölçümü*. (Çevirmen: Sabuncuoğlu, A.). İstanbul: Can Yayınları.
- Kehlmann, D. (2021). *Die Vermessung der Welt*. Rowohlt Taschenbuch Verlag (9. Auflage).
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226470993.001.0001>
- Mandelblit, N. (1995). The cognitive view of metaphor and its implications for translation theory. *Translation and Meaning*, Part 3, 483–495.
- Nida, E. A. (1964). *Toward a science of translating: With special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Brill Archive. <https://doi.org/10.1163/9789004495746>
- Schäffner, C. (2004). Metaphor and translation: Some implications of a cognitive approach. *Journal of Pragmatics*, 36(7), 1253–1269. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2003.10.012>
- [Üstünyer, İ.] Устуньер, И. (2004). *Зооморфная метафора, характеризующая человека, в русском и турецком языках (Rusçada ve Türkçede İnsan Niteleyen Hayvan Metaforları): автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.20 / И. Устуньер; Екатеринбург. гос. ун-т. – Екатеринбург. – 25 с.*
- Venuti, L. (2013). *The translator's invisibility: A history of translation* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203360064>
- Vermeer, H. J. (1989). Skopos and commission in translational action. In A. Chesterman (Ed.), *Readings in translation theory* (pp. 173–187). Oy Finn Lectura Ab. <https://doi.org/10.1075/btl.78.14ver>
- Vural, K. S. (2012). Yazınsal Metinler Çevirisinde Eşdeğerlik Arayışı. *Balikesir University Journal of Social Sciences Institute*, 15(27), s. 391-402.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.